

Mersiha Škrgić

APSOLUTIZAM I PATRIOTIZAM U HEINEOVOM LIRSKOM EPU NJEMAČKA, ZIMSKA BAJKA

Sažetak

Satira Njemačka, zimska bajka jedno je od najpoznatijih Heineovih djela, a ujedno i djelo koje je izazvalo najviše negativnih kritika njegovih savremenika, prije svega jer na veoma uspješan način prikazuje sve mane tadašnjeg apsolutističkog uređenja u Njemačkoj. Kao osnovni objekti Heineove kritike pojavljuju se: apsolutizam, cenzura, mitologizacija prošlosti, nacionalizam, podređenost građana. Autoru je predbacivano da iz Francuske kritizira svoju domovinu, međutim, u ovom radu ćemo ukazati na činjenicu da Heine navedeno djelo piše kao patriota, a ne samo kao kritičar. On negativne pojave ne prikazuje i ne kritizira samo iz ugla autora koji je napustio svoju domovinu, nego iz ugla patriote koji za svoje zemljake i svoju domovinu želi nešto bolje.

Ključne riječi: *apsolutizam, nacionalizam, cenzura, ljudske slobode, patritizam, satira*

APSOLUTISM AND PATRIOTISM IN THE POEM GERMANY, A WINTER'S TALE BY HEINRICH HEINE

Summary

The satirical poem Germany, A Winter's Tale is one of the best known works of Heine, and it is also the work that received the heaviest criticism by his contemporaries, primarily due to the fact that it very successfully uncovered all the flaws of the then absolutist Germany. The key subjects of Heine's criticism are: absolutism, censure, mythologization of the past, nationalism, and submission of citizens. The author was accused of criticizing his home country from France. However, in this work we will stress the fact that Heine wrote the mentioned work as a patriot, rather than just being critical

about it. He does not expose and criticize negative phenomena from the viewpoint of an exiled author, but rather from the viewpoint of a patriot who wishes something better for his fellow citizens and his home country.

Keywords: *apsolutism, nationalism, cenzure, patriotism, satire*

Njemačko društvo i njemačka književnost u 19. stoljeću

Devetnaesto stoljeće je ne samo u Njemačkoj nego i u cijeloj Evropi vrijeme promjena, industrijskih otkrića i političkih previranja. Kao ključni događaji za razumijevanje ove epohe navode se industrijska revolucija i Francuska revolucija, koje su potpuno promijenile sliku svijeta.

Početak 19. stoljeća je u Njemačkoj pratio sporiji razvoj nego u drugim evropskim zemljama. Dok su Francuska i Engleska uveliko napredovale na polju industrije i građanskih prava, Njemačka je još bila uspravljena monarhija. Razlog tome su apsolutizam, nejedinstvo, nerazvijenost i u velikoj mjeri i pasivnost njemačkog građanstva.

Na političkom planu značajno je pojavljivanje liberalne opozicije koja će biti zaslužna za proteste i revoluciju u 1830. i 1848/49. godini. Prvi značajni neredi počinju već 1844. godine u Peterswaldau u Šleskoj, kada su ugnjetavani ткачи krenuli u napad na bogate vlasnike fabrika, demolirali radna mjesta i tražili veće plaće. Kralj Friedrich Wilhelm, doduše, nakon toga daje pomoć radnicima, ali to ne rješava njihov problem dugoročno, kao što to neće učiniti ni skup 1847. godine. Naime, na tom skupu, koji je trebao riješiti pitanja svih građana, nije bila zastupljena radnička klasa čije su interese zastupali oni koji ih već ugnjetavaju.

U martu 1948. godine predstavnici njemačke liberalne opozicije objavljuju svoje zahtjeve: sloboda štampe i okupljanja, reforma glasačkih prava, izgradnja njemačke savezne države. Slijedeći primjer austrijskog carstva, koje je smijenilo Metternicha i ispunilo zahtjeve građana, i kralj Friedrich Wilhelm obećava ispunjenje svih zahtjeva.¹

¹ Uporedi Golo Mann: *Deutsche Geschichte des 19. und 20. Jahrhunderts*, Frankfurt a. M.: Fischer Verlag, 1992, str. 195-197.

Međutim, zbog nastalih društvenih promjena građanski veleposjednici osjećaju ugrožavanje svoje moći i sve više se priklanjaju plemićima i bore za vlast monarhije te organiziraju kontrarevoluciju, koja će 1849. godine ponovo preuzeti vlast i time zvanično obznanimi neuspjeh revolucije i nastavak ranijeg poretka.²

Ovakav razvoj događaja dovest će do osjećanja nezadovoljstva i razočarenja u bilo kakav vid revolucionarne težnje za promjenama što će se kasnije manifestirati i u književnom izrazu mnogih autora.

Na polju književne produkcije također dolazi do promjena. Tehnički napredak dovodi do uspona književne produkcije i razvoja medija, ali istovremeno postaje jasno da novine i knjige imaju ogroman utjecaj na mase i da omogućavaju širenje liberalnih ideja, tako da se država pokušava zaštititi uvođenjem cenzure 1819. godine.

Neko vrijeme cenzura se odnosila samo na kontrolu političkih publikacija. Međutim, kako su izdavači, pisci i urednici postajali hrabriji i lukaviji u izbjegavanju cenzure, te političke ideje štampali u inostranstvu ili uvodili u razne druge oblasti, tako se i cenzura od 1830. godine pooštrila. Određeni autori su zabranjivani, isto tako i određene izdavačke kuće, a svaka kritika kraljevske porodice, vlade, vojske, kršćanstva ili morala smatrana je blasfemijom.

Uprkos ovim otežavajućim okolnostima ili, možda, upravo zahvaljujući njima, može se primijetiti da su autori u ovom periodu bili izuzetno aktivni i produktivni, te su se bavili pitanjem funkcije književnosti i uloge autora u društvu.³

Grupa autora koji se nazivaju Mlada Njemačka (Das junge Deutschland) izražavala je kritičke stavove, politički se angažovala i bila nosilac modernih ideja. Zbog toga su smatrani opasnošću za integritet, red i moral državnog sistema i njihova djela su bila zabranjena. Jedan od tih autora je i Heinrich Heine koji se zbog nemogućnosti da nađe stalno zaposlenje 1831. godine seli u Pariz. Zahvaljujući izdavačkoj kući, „Cotta“ on nastavlja pisati za njemačke časopise. U početku su to neutralni izvještaji o kulturnom životu u Parizu, ali s vremenom prerastaju u političke članke koji kritiziraju situaciju u Njemačkoj. Njegova djela sve teže štampaju u Njemačkoj, a 1835. godine su i zabranjena.⁴

² Uporedi Otto F. Best/ Hans-Jürgen Schmitt (ur.): *Die deutsche Literatur in Text und Darstellung. Vormärz*, Stuttgart: Reclam, 1975, str. 22-24.

³ Uporedi Wolfgang Beutin (ur.): *Deutsche Literaturgeschichte. Von den Anfängen bis zur Gegenwart*, Stuttgart: Metzler, 2008, str. 243-247.

⁴ Uporedi Eberhard Galley: *Heinrich Heine*, Stuttgart: Metzler, 1963, str. 5-60.

Brojni savremenici negoduju Heineovo političke članke i smatraju ga protivnikom vlastite domovine, iako Heine uvijek naglašava svoj patriotizam. Na primjeru djela *Njemačka, zimska bajka*, prikazat ćemo objekte Heineovo kritike i pokazati da Heine ne kritizira svoju domovinu nego njeno apsolutističko uređenje, koje smatra odgovornim za njen spori razvoj i za neslobodu svih njenih građana.

Njemačka, zimska bajka

Njemačka, zimska bajka je ep u stihovima koji opisuje putovanje Heinricha Heinea iz Francuske u Njemačku nakon 12 godina odsustva. Iako se to putovanje zaista desilo 1843. godine, ipak ovo nije samo autobiografsko djelo. Mnoge činjenice putovanja su izmijenjene, neke izostavljene, a autor nije i u potpunosti identičan s pripovjedačem djela.

Pripovjedač putuje kroz svoju domovinu i pripovijeda utiske o onome što vidi i doživljava, te na satiričan način ukazuje na spori razvoj zemlje, ustajali poredak, državnu i crkvenu moć, te na cenzuru koju je i sâm osjetio.

Definicija Geroa von Wilperta kao krajnji cilj satiričkog prikaza navodi:

*...književno ismijavanje negativnih pojava, nemorala, događaja, ljudi, klasa, institucija, književnih djela, koje općenito za cilj ima raskrinkavanje onoga što odstupa od normi, što je prevaziđeno, loše ili nezdravo.*⁵

Upravo ta želja za raskrinkavanjem negativnog, neispravnog i prevaziđenog u njegovoj domovini je osnovna Heineova motivacija u djelu *Njemačka, zimska bajka*.

Na samom početku djela pripovjedač opisuje carinsku kontrolu pri ulasku u domovinu. Carinici traže knjige sumnjivog sadržaja, na što pripovjedač reagira s podsmijehom govoreći da je opasnost u njegovoj glavi i da mu misli ne mogu konfiscirati:

⁵ Uporedi Gero von Wilpert: *Sachwörterbuch der Literatur*, Stuttgart: Kröner, 2001, str. 718.

...lit. Verspottung von Mißständen, Unsitten, Anschauungen, Ereignissen, Personen, Institutionen, Literaturwerken...verzerrende Darstellung und Entlarvung des Normwidrigen, Überlebten, Kleinlichen, Schlechten, Ungesunden im Menschenleben und Gesellschaft...

*Lude, što prtljag rujete moj!
Ko da se tu šta krije!
Šverc koji sobom uzeh na put
Samo u glavi mi je.* ⁶

S jedne strane, on ismijava carinike koji se najviše plaše opasnih misli, a traže ih u koferu, a s druge strane, ukazuje na to da je situacija u Njemačkoj ista kao prije 12 godina kada je napustio domovinu upravo zbog stroge cenzure i kontrole od strane države.

Pred kraj drugog poglavlja prikazuje posljedice apsolutističkog uređenja koje kod građana dovodi do uvriježenog mišljenja da država treba da se gradi na strahu, strogoći, kontroli i cenzuri. Jedan od putnika izražava mišljenje da je carina neophodna za osiguravanje jedinstvene države, a cenzura za uspostavljanje jedinstvenog mišljenja:

*Spoljnje jedinstvo on će da nam da,
Što kažu – materijalno.
Cenzura će nam sjediniti duh –
Daće nam idealno.* ⁷

Autor ovdje povezuje političko pitanje nejedinstva njemačke države u 19. stoljeću s problemom stroge cenzure koja, možda, osigurava prividni mir, ali u svakom slučaju ograničava napredak. Dalje se navodi da samo cenzura može osigurati *unutarnje jedinstvo mišljenja*, što je samo po sebi ironično, jer prisilno jedinstveno mišljenje ni u kom slučaju nije signal napretka.

⁶ Hajnrih Hajne: *Nemačka, zimska bajka*, Beograd: Srpska književna zadruga, 1968, str. 8.

*Ihr Toren, die Ihr im Koffer sucht!
Hier werdet Ihr nichts entdecken!
Die Contrebande, die mit mir reist,
Die habe ich im Kopfe stecken.*

Heinrich Heine: *Deutschland. Ein Wintermärchen* Frankfurt a. Main: Insel Verlag, 1898, str. 17.

⁷ Hajnrih Hajne: *Nemačka, zimska bajka*, navedeno djelo, str. 9.

„Er gibt die äußere Einheit uns,
Die sogenannte materielle;
Die geistige Einheit gibt uns die Zensur,
Die wahrhaft ideelle-“

Heinrich Heine: *Deutschland. Ein Wintermärchen*, navedeno djelo, str. 17.

Thomas Vorbaum u svom istraživanju cenzure upravo na ovom primjeru ukazuje ne samo na njeno negativno djelovanje u smislu zabrane revolucionarnih ideja ili bilo kakvih drugih nepoželjnih misli, nego on ističe i nešto još opasnije, a to je postojanje građana koji u njoj vide nešto pozitivno:

*Putnik u cenzuri ne vidi samo odbrambeno sredstvo vlasti od nepoželjnih prikaza i mišljenja u novinama, časopisima i knjigama, nego i pozitivno ocjenjuje tendenciju koju ona sadrži.*⁸

Tu tendenciju će usavršiti jedan drugi njemački totalitarni režim i propaganda u narednom stoljeću.

Problematika cenzure će se provlačiti kroz cijelo djelo i izvor je brojnih satiričnih prikaza. Interesantan je prikaz noćne more koju pripovjedač doživljava u Mindenu kada kaže:

*A nešto osetih – s časa na čas
Čelom mi klizi, mili –
Kao cenzorske ruke led –
I miso stade da čili.*⁹

Heine je veoma vještom igrom riječi povezao osjećaj jeze i nelagode koji klizi njegovim čelom s činjenicom da postojanje cenzora kod svih autora dovodi do svjesne ili nesvjesne autocenzure. Nažalost, u prijevodu nije prenesena dvosmislena upotreba riječi „gestrichen“ koja u njemačkom označava kako imaginarni prelazak cenzorove ruke preko pripovjedačevog čela tako i brisanje njegovih misli.

Dakle, u zatvorskoj atmosferi, pripovjedač sâm sebe cenzurira i briše opasne misli iz svoje glave kao što zna da bi cenzor to učinio. U nastavku slijedi slika koja aludira na Prometejevu patnju, čime se

⁸ Thomas Vorbaum (ur.): „Die Einheit im Denken und Sinnen“. *Zensur und totalitäre Gefahr im Wintermärchen*. u: Heinrich Heine. *Deutschland. Ein Wintermärchen*, Thomas Vorbaum (izd.), Berlin: BWV, 2006, str. 136.
Der Mitreisende sieht die Zensur nicht nur als Abwehrmittel der Obrigkeit gegen mißliebige Darstellungen und Meinungsäußerungen in Zeitungen, Zeitschriften und Büchern, sondern denkt eine ihr enthaltende Tendenz positiv wertend zu Ende.

⁹ Hajnrih Hajne: *Nemačka, zimska bajka*, navedeno djelo, str. 57.

*Ich fühlte, wie über die Stirne mir
Auch manchmal etwas gestrichen,
Gleich einer kalten Zensorhand,
Und meine Gedanken wichen-*

Heinrich Heine: *Deutschland. Ein Wintermärchen*, navedeno djelo, str. 60.

indirektno poistovjećuju Prometej koji pati jer je ljudima dao vatru i autor koji pati jer ljudima donosi znanje.¹⁰

Sličnu aluziju nalazimo i u osmom poglavlju, pripovjedač sažalijeva Isusa Krista jer je na križu ispaštao zbog želje da spasi čovječanstvo. Isus je bio svojevrsni revolucionar koji je stradao jer se protivio državi za dobrobit čovječanstva. Ali ono što je u ovoj slici drugačije jeste da se uloga cenzure ovdje prikazuje u drugom svjetlu:

*Na tvoju nesreću ne beše još
Štamparije u to vreme,
Jer ti bi, inače, napisao spis
Na one nebeske teme,
A sve zazorno za ovaj svet
Cenzor bi marljivo briso
I – bio bi ti od raspeća spas.*¹¹

Ovaj krajnje satiričan i ironičan prikaz cenzure kao spasitelja onih koji se žrtvuju za dobrobit čovječanstva, naravno, na prividno pozitivan način, a upravo zbog toga i tako efektno, otkriva ulogu cenzure u napretku bilo koje države.

Problematika koja je već uz cenzuru nekoliko puta spomenuta je i problematika državne vlasti i državnog uređenja koju Heine na više mjesta kritizira.

Na samom početku pripovjedač ismijava vojnike na granici, njihov izgled i držanje, a time i državno uređenje u kojem još dominiraju strogoća, krutost i apsolutna podređenost:

*Još je to drven, sitničav svet,
Još su im kretnje krute,*

¹⁰ Uporedi Thomas Vorbaum: „Die Einheit im Denken und Sinnen“. *Zensur und totalitäre Gefahr im Wintermärchen*. u: Heinrich Heine. *Deutschland. Ein Wintermärchen*, Thomas Vorbaum (ur.): navedeno djelo, str. 128.

¹¹ Hajnrih Hajne: *Nemačka, zimska bajka*, navedeno djelo, str. 41.

Zu deinem Malheur war die Buchdruckerei

Noch nicht in jenen Tagen

Erfunden; du hättest geschrieben ein Buch

Über Himmelsfragen.

Der Zensor hätte gestrichen darin

Was etwa anzüglich auf Erden,

Und liebend bewahrte dich die Zensur

Vor dem Gekreuzigtwerden.

Heinrich Heine: *Deutschland. Ein Wintermärchen*, navedeno djelo, str. 45.

*A lik je njihov sujete pun
Sleđene, zamrznute.*

*Svaki uštogljen, ko sveća prav,
Korača ko lutka kruto,
Baš kao da je proguto prut
(Tim su ga voštili prutom!) ¹²*

S jedne strane ovaj prikaz kritizira državno uređenje koje još počiva na apsolutističkoj dominaciji, strogoći i normama koje se provode pomoću prijetnji i štapa, a s druge strane ismijava njemačke građane koji su toliko usvojili tiraniju da, i kada im se dozvole određene slobode, oni i dalje kruto slijede ranije određene norme ponašanja.

U nastavku istog poglavlja pripovjedač ismijava uniforme vojnika, posebno naglašavajući kacigu sa šiljkom koja ga podsjeća na srednji vijek i na davna vremena vjernosti i pokornosti bez sumnje:

*Spomen na lepi srednji vek,
Paževe, skutonoše
Što vernost u svom srcu, a grb
Na stražnjici nose.*

*Spomen na megdane, i krstaški rat,
Na vreme ljubavi mило,
Na onaj mirni, smerni vek,
Kad novina nije bilo. ¹³*

¹² Hajnrih Hajne: *Nemačka, zimska bajka*, navedeno djelo, str. 10-11.

*Noch immer das hölzern pedantische Volk,
Noch immer ein rechter Winkel
In jeder Bewegung, und im Geischt
Der eingefrorene Dünkel.*

*Sie stelzen noch immer so steif herum,
So kerzengerade geschniegelt,
Als hätten sie verschluckt den Stock,
Womit man sie einst geprügelt.*

Heinrich Heine: *Deutschland. Ein Wintermärchen*, navedeno djelo, str. 18.

¹³ Hajnrih Hajne: *Nemačka, zimska bajka*, navedeno djelo, str. 11.

*Das mahnt an das Mittelalter so schön,
An Edelknechte und Knappen,
Die in dem Herzen getragen die Treu
Und auf dem Hintern ein Wappen.*

Posebno je duhovito povezivanje vjernosti u srcu s nošenjem grba na stražnjici, što nas jasno podsjeća na žigosanje životinja i time daje sliku slijepe poslušnosti. U nastavku se pojačava ta slika, posebno ironičnim uvođenjem pojma novina kao onog što je uništilo idealno vrijeme poslušnosti, vjere i odanosti.

Heine na više mjesta aludira i na politiku restauracije koja širi ideale prošlih vremena i prema njegovom mišljenju zaustavlja napredak. U XVI poglavlju se obračunava s idealiziranjem njemačke prošlosti i melanholijom za dobrom starima vremenima koja, kada se bolje analiziraju, i nisu bila tako dobra.

U razgovoru s carem Friedrichom I zvanim Barbarossa, on kritizira mitologizaciju prošlosti. Prikaz cara koji čeka dan kada će se opet boriti za svoje carstvo, ali koji ne razumije nove historijske činjenice, je ustvari raskrinkavanje idealne prošlosti. Na kraju razgovora o *šansama i rizicima ponovnog uspostavljanja starog carstva*¹⁴ on i definitivno odustaje od imperijalističkog sna kao rješenja i kaže:

*Ti Ridobradi, samo si mit,
Čuj dobro što ću ti reći:
Idi pa spavaj – i bez tebe, znaj,
Slobodu ćemo steći.*¹⁵

Period početka 19. stoljeća odlikuje se povratkom njemačkim simbolima i nacionalizmom. Heine kritizira tadašnji nacionalizam i vidi u njemu brojne opasnosti, zbog čega je je u tadašnjoj atmosferi smatran izdajnikom i neprijateljem domovine. Međutim, bitno je naglasiti da Heine kroz sva poglavlja ističe svoj patriotizam i radost

Das mahnt an Kreuzzug und Turnei,
An Minne und frommes Dienen,
An die ungedruckte Glaubenszeit,
Wo noch keine Zeitung erschienen.

Heinrich Heine: *Deutschland. Ein Wintermärchen*, navedeno djelo, str. 19.

¹⁴ Karlheinz Fingerhut: *Heinrich Heine – der Satiriker*, Stuttgart: Metzler, 1991, str. 87.

¹⁵ Hajnrih Hajne: *Nemačka, zimska bajka*, navedeno djelo, str. 52.

Herr Rotbart- rief ich laut- du bist Ein altes Fabelwesen,

Geh, leg dich schlafen, wir werden uns

Auch ohne dich erlösen.

Heinrich Heine: *Deutschland. Ein Wintermärchen*, navedeno djelo, str. 56.

zbog povratka u domovinu, ali upravo zbog toga on osjeća i pravo i dužnost da ukaže na sve ono loše što u njoj doživljava.

Poglavlje XXV u kojem ga boginja Hammonia, zaštitnica Hamburga, želi nagovoriti na povratak u domovinu, ustvari, najbolje razotkriva sve mane domovine. Naglašavajući napredak, slobodu i njemačke običaje, Hammonia ga zavodi lažnim sjajem. Čak ni navodna cenzura nije tako oštra ni stroga kao što je on doživljava jer u biti su svi slobodni i imaju pravo na vlastito mišljenje, osim one nekolicine koja se bavi izdavaštvom:

*Da nam je život bio tako crn –
Preterano je reći.
Slobodu je, ko ne htede da živi ko rob,
Mogo samoubistvom steći.*

*Slobode misli bilo je za puk,
Za mase; izuzeli
Bili smo samo one – mali broj! –
Što su štampati hteli.¹⁶*

Posljednje strofe su posvećene prvo ismijavanju kralja Friedricha Wilhelma IV koji se ironično naziva poznavaoem, posebno antičke, umjetnosti, a zatim oštro kritizira kao apsolutni monarh koji ne podnosi kritiku i hapsi pjesnike i pisce svoga vremena dok se divi onima iz prošlosti:

*Sjajne su i „Žabe“. Da bi i kralj
Uživo, s berlinske scene
Mogu se čuti i one sad,
Na nemački prevedene.*

¹⁶ Hajnrih Hajne: *Nemačka, zimska bajka*, navedeno djelo, str. 79.

„Ja, daß es uns früher so schrecklich ging,
In Deutschland, ist Übertreibug;
Man konnte entrinnen der Knechtschaft, wie
In Rom, durch Selbstentleibung. (einst
Gedankenfreiheit genoß das Volk,
Sie war für die großen Massen,
Beschränkung traf nur die geringe Zahl,
Derjenigen, die drucken lassen.“

Heinrich Heine: *Deutschland. Ein Wintermärchen*, navedeno djelo, str. 80.

*Kralj voli komad. Al` da je još živ
 Autor ja bih mu reko
 Da se, za svaki slučaj, bar –
 Od Pruske drži daleko.*

*Jer izistinskii Aristofan tu
 Gorke bi proveo sate;
 Videli bismo gde ga, u tren,
 Sami žandari prate.¹⁷*

Nakon toga slijedi, slobodno možemo reći, prijetnja da je pjesnički pakao i gori od onog koji propagira Crkva i da se kralj pripazi takve sudbine. On se poziva na moć pjesnika koji može prokleti kralja i poslati ga u vječni pakao književnog djela iz kojeg se neće moći iskupiti ničim i nikada. Heine ovdje parodira barokni običaj tzv. Captatio benevolentiae, kojim su pjesnici na početku svakog djela izražavali privrženost vladaru i na kraju svog djela vladaru šalje prijetnju i prokletstvo pjesničkog pakla.¹⁸

U IV poglavlju autor oštro kritizira i ulogu Crkve koju poredi apsolutističkim uređenjem, direktno povezujući inkviziciju i cenzuru:

*Srednjovekovni kankan tu su
 Duvne s kalcanima vile,
 Tu je hohstrat, kelnski Mencil,
 Otrovne drljo paškvile.*

¹⁷ Hajnrih Hajne: *Nemačka, zimska bajka*, navedeno djelo, str. 89.

Die Frösche sind auch vortrefflich. Man gibt

In deutscher Übersetzung

Sie jetzt auf der Bühne von Berlin

Zur königlichen Ergetzung.

Der König liebt das Stück. Jedoch

Wär noch der Autor am Leben,

Ich riete ihm nicht sich in Person

Nach Preußen zu begeben.

Dem wirklichen Aristophanes,

Dem ginge es schlecht, dem Armen;

Wir würden ihn bald begleitet sehn

Mit Chören und Gendarmen.

Heinrich Heine: *Deutschland. Ein Wintermärchen*, navedeno djelo, str. 87-88.

¹⁸ Uporedi Walter Grab: *Heinrich Heine als politischer Dichter, Heidelberg: Quelle & Meyer, 1982, str. 71.*

*Knjige i ljude gutao je tu
Lomače plamen vreo;
„Kirije eleison!“, uz zvona zvuka,
Blaženo nebu se peo.¹⁹*

Zaključak

Heinrich Heine u djelu *Njemačka, zimska bajka* kritizira prije svega strogo apsolutističko uređenje države, cenzuru i nepostojanje ljudskih sloboda. Na prvi pogled se čini da je autor najviše pažnje posvetio upravo cenzuri koja se kritizira gotovo kroz sva poglavlja. Međutim, kada se bolje analizira djelo, onda postaje jasno da je cenzura za autora ustvari jedan od pokazatelja uređenja države, a istovremeno i sinonim za nepostojanje slobode i za apsolutističko uređenje.

Satirički prikazi cenzora Hoffmanna, putnika na carini koji hvali kontrolu ili njemačkih vojnika su slični i aludiraju na krutost, strogoću i nespремnost na promjene. Upravo je to ono što Heine predbacuje svojim zemljacima i što prema njegovom mišljenju koči dalji razvoj zemlje.

Heine ovo djelo međutim nije napisao kao kritičar Njemačke nego kao razočarani patriota koji ne može govoriti o ljubavi prema domovini sve dok ona nije onakva kakvom je upravo njeni građani žele.

Nažalost, aktuelna analiza je pokazala da koliko god da je satiričko ukazivanje na neophodnost promjena i zalaganje za veće slobode i prava svih građana bilo potrebno u 19. stoljeću i danas u 21. stoljeću tom poslu nije došao kraj. I previše navedenih problema poznajemo i prepoznajemo i u našem društvu danas, tako da slobodno možemo reći da je Heineovo djelo i dalje aktuelno.

¹⁹ Hajnrih Hajne: *Nemačka, zimska bajka*, navedeno djelo, str. 14.

Der Cancan des Mittelalters ward hier

Getanzt von Nonnen und von Mönchen;

Hier schrieb Hochstraaten, der Menzel von Cöln,

Die giftigen Denunziaziönchen.

Die Flamme des Scheiterhaufens hat hier

Bücher und Menschen verschlungen;

Die Glocken wurden geläutet dabei

Und Kyrie Eleison gesungen.

Heinrich Heine: *Deutschland. Ein Wintermärchen*, navedeno djelo, str. 21.

*Mnoge satire još uvijek žive jer ono što su kritizirale, još uvijek živi - a ono što su željele, još uvijek nije ostvareno.*²⁰

Izvori i literatura

Izvori:

Heine, Heinrich: *Nemačka*, Beograd, Srpska književna zadruha, 1968.

Heine, Heinrich: *Deutschland. Ein Wintermärchen*, Frankfurt a. Main, Insel Verlag, 1898.

Literatura:

Best, Otto F. / Schmitt, Hans-Jürgen (ur.): *Die deutsche Literatur in Text und Darstellung. Vormärz*, Stuttgart, Philipp Reclam jun, 1975.

Beutin, Wolfgang: *Deutsche Literaturgeschichte. Von den Anfängen bis zur Gegenwart*, Stuttgart, Metzler Verlag, 2008.

Fingerhut, Karlheinz: *Heinrich Heine – der Satiriker*, Stuttgart, Metzler Verlag, 1991.

Galley, Eberhard: *Heinrich Heine*, Stuttgart, Metzler Verlag, 1963.

Grab, Walter: *Heinrich Heine als politischer Dichter*, Heidelberg, Quelle & Meyer, 1982.

Mann, Golo: *Deutsche Geschichte des 19. und 20. Jahrhunderts*, Frankfurt a. M, Fischer Verlag, 1992.

von Wilpert, Gero: *Sachwörterbuch der Literatur*, Stuttgart, Kröner Verlag, 2001.

Vorbaum, Thomas (izd.): „*Die Einheit im Denken und Sinnen*“. *Zensur und totalitäre Gefahr im Wintermärchen*. u: *Heinrich Heine. Deutschland. Ein Wintermärchen*, Thomas Vorbaum (ur.), Berlin, BWV, 2006.

Weber, Dietrich: *Die Satire*, u: *Formen der Literatur*, Otto Knörrich (ur.), Stuttgart, Alfred Kröner Verlag, 1981.

²⁰ Dietrich Weber: *Die Satire*, u: *Formen der Literatur*, Otto Knörrich (ur.), Stuttgart: Alfred Kröner Verlag, 1981, str. 324

...daß viele alte Satiren noch leben – weil das, was sie attackiert haben, noch lebt und das, was sie wollten, noch nicht erreicht ist.